16 Jaar, No. 101. — 's HERTOGENBOSCH. — Zaturday 24 Augustus 1844.

DE NOORD-BRABANDER

Staat- en Letterkundig Dagblad.

ABONNEMENTS-PRIJS
voor de Stad: f 12.
franco per post: f 14.

Verschijnende driemalen in de week; Dingsdag, Donderdag en Zaturdag.

ADVERTENTIEN
15 cents de regel
behalve 35 cents regels

De hoogere wetenschappen.

Wij zeiden in ons vorig nummer, dat het er in Nederland bedroevend uiziet met het hoogere onderwijs. Dit is vooral waar van de wijsbegeerte.

Deze wordt bij ons geheel verwaarloosd. En toch deze is de grondslag van iedere andere hoogere wetenschap.

Om iets te zeggen van den staat van verval waarin dat vak bij ons geraakt is, behoeven wij onderanderen slechts aan te stippen, dat de logika genoegzaam niet meer wordt behandeld.

Men ondervindt daarvan de gevolgen zoowel in het bijzonder als openbaar leven onzer akademie-gegradueerden. Inkonsequentie in spreken en in handelen is zoo algemeen, zelfs bij menschen van talent, dat men niet zelden met de onschuldigste roudborstigheid tegen eene opinie moetiveert en voor stemt; of omgekeerd.

Als dit op een parlementair terrein voorvalt, dan is men gewoon zulke inkonsequentie aan zwakheid van wil, aan ministerialismus toeteschrijven.

Wij willen gelooven, dat dit dikwijls het geval is; maar het is ons onmogelijk aan te nemen, dat dit altijd zóó plaats heeft; want wij vertrouwen, dat het menschelijk hart niet zoo algemeen verdorven is.

Wat er ook van zij, zeker is het, dat aan dit voorbereidend gedeelte tot de hoogere wetenschappen niet de minste aandacht verleend wordt. Het overige kan men daaruit afmeten.

Verscheidene dagbladen hebben sinds eenigen tijd het publiek op dit vak van hooger onderwijs opmerkzaam gemaakt.

De *Arnhemsche Kourant* heeft in haar nummer van den 3 augustus daarover een artikel geleverd, waarin eenige gezonde denkbeelden, maar oppervlakkig vervat waren. Wij willen een enkel dezer laatsten toelichten, omdat het van hoog maatschappelijk belang is.

Na eenige algemeene en weinig bepaalde bewoordingen, eenige verwijten van een professor der wijsbegeerte te hebben opgevangen, sluit dat blad die lijst van hoedanigheden, welke vooral behooren geene theologanten aan het studie der wijsbegeerte bekend te worden. De wijsbegeerte als wetenschap »behoort geheel vrij te wezen, niet aan den »leiband der theologie te loopen; zij be»hoeft geene rijzadim der theologie te zijn, »maar de laatste behoort ook geenen dom»per op de andere te zetten.«

Wij zullen geene aanmerking maken over den vorm, waarin de opinie van de *Arnhemsche Kourant* is ingekleed. Zij is hemelen al te driest. In de beschaafde wereld spreekt men niet met minachting van eenen anderen stand in de maatschappij, en van een vak van wetenschap, waarop de godsdienst rust.

Wat de zaak zelf aangaat, deze is zoo oppervlakkig behandeld, als de vorm laakbaar is.

Welke eene wijsbegeerte wil de schrijver der *Arnhemsche Kourant*? Wij bekennen gul weg dat niet te begrijpen.

Mag de wijsbegeerte, zooals wij vermeenen dat zij *moet*, de veropenbaring tot grondslag nemen? wat beteekent dan het schrijven der *Arnhemsche Kourant*?

Of wil hij, hetgeen hij schijnt te kennen te geven, de wijsbegeerte alleen doen uitgaan van het menschelijk vernuft? Dan hebben wij de eer te verklaren, dat hij eene onrijmdheid wil.

Er is niemand, zelfs niet de schrijver der *Arnhemsche Kourant*, al veronderstelden wij ook, dat voor hem het christendom eene mythe is, die niet zoozeer door het christendom wordt geïnfluenceerd, dat hij zijns ondanks zijne goede opinien van de veropenbaring zal overnemen.

Wat is overigens de wijsbegeerte zonder christendom? Wat heeft zij voortgebragt? Wat brengt zij nog voort, daar waar men meent van de veropenbaring te moeten afgeweken zijn.

Eenige soms hun ongedachte, onhoudbare systemata, welke weldra instorten, en gewoon zijn geene andere resultaten te leveren dan eenzijdigheid, doordrijving in hare laatste gevolgtrekkingen op atheïsmus uitloopen.

Ziedaar wat de wijsbegeerte is, die op eigen wieken drijft. Dusdanige willen wij niet. Ook dusdanige zal de *Arnhemsche Kourant* niet willen.

Maar daarom behoort men, al moeten

klooster in Wilna, op bevel van den keizer van Rusland, was opgeheven geworden. Deze nonnen, beschaafde jonge dames uit fatsoenlijke familien, klagen bitterlijk over de vervolgingen welke zij van de russische overheden hebben moeten gehaat en over de wijze, waarop zij over de grenzen gezet zijn geworden. Zij begeven zich van Berlijn naar het moederklooster in Frankrijk. Wegens de doorgestane vervolgingen, bewijst men aan deze nonnen hier veel deelneming.

— Het vertrek des konings van Pruissen uit Weenen, is op den 14 augustus bepaald.

— Uit Augsburg schrijft men, dat aldaar zekere heer Hase, geboren Hamburger, proeven gedaan heeft van zijne onbegrijpelijke vlugheid in rekenen en zijn buitengewoon geheugen. Hij berekent in een oogenblik hoe veel sekonden een man geleefd heeft, die een bepaald aantal jaren, maanden en dagen oud is geworden. Indien men hem een honderdtal cijfers voorzegt, zal hij dezelve niet alleen dadelijk achter elkander opzeggen, maar begint hij zelfs van achteren aan en slaat geen enkele cijfer over. Daarbij heeft hij zulk een snel en goed gezigt over hetgeen men hem voor legt, dat hij in een oogopslag de oogen van een honderdtal dominosteenen bepaalt.

ENGELAND

Het bombardement van Tanger, en de gevolgen welke deze gebeurtenis na zich kon slepen, maken het onderwerp der redeneringen van de Londensche bladen van den 19 dezer uit.

De *Morning Herald* die zich bijvoert om de overdrevene uitvallen der oppositie-bladen te bedaren, verzekert dat Engeland zich niet te doen over Frankrijk's handelingen moet ongerust en gemelig maken; maar van den anderen kant hangt dit blad een schitterend tafereel op van de hulpmiddelen waarover het vereenigd koningrijk ingeval van oorlog kan beschikken. De *Morning Herald* spreekt met gemaakte minachting over de bbaatgrijdheid van Tanger; doch het is niettemin waar dat hij die plaats zeer ongaarne door de Franschen zou zien bezetten.

— Een dagblad verzekert, dat de admiraliteit last heeft gegeven, tot de spoedigste wapening van zes linie-schepen.

SPANJE.

Het koninklijk besluit waarbij de schorsing van den verkoop der geestelijke goederen bevolen wordt en waarvan wij in ons vorig nummer melding maakten, is van den volgenden inhoud:

» In aanmerking nemende de overwegingen, die mijn minister van finantien onder mijne aandacht gebragt heeft, en na den raad van ministers gehoord te hebben, heb ik besloten hetgeen volgt:

» Art. 1. De verkoop van de goederen der wereldlijke geestelijkheid en van de geestelijke vereenigingen wordt geschorst, tot dat de regering met gemeen overleg der kortes, bepaald zal hebben, wat ten dezen aanzien zal behooren gedaan te worden.

» Art. 2. De opbrengsten en inkomsten der gezegde goederen zullen geheel en al bestemd worden tot onderhoud der wereldlijke geestelijkheid en der geestelijke [illegible]

» Art. 3. De minister van finantien is belast met de uitvoering van dit besluit in al deszelfs deelen.

» Gegeven te Barcelona, den 27 julij 1844.

(*Onderteekend*) *de hand der koningin.*

» Madrid, den 8 augustus 1844.

» *De minister van finantien,*

» A. [illegible]

Zoo als men ziet, heeft dit besluit slechts betrekking op de goederen der wereldlijke geestelijkheid; om het besluit afdoende en volkomen te heeten, behoorde het ook van toepassing te wezen op de eigendommen der kloosters die nog slechts gedeeltelijk zijn verkocht; volgens de memorie van toeliohting schijnt men echter te mogen verwachten, dat het voornemen der regering is, om haren maatregel ook op de laatstgenoemde eigendommen toe te passen. Het gouvernement had zich voorgenomen, om aan de redenen der geestelijke onderwerpen [illegible] te verklaard, daarmede uit te staan; doch het heeft dit voornemen niet kunnen of willen nakomen. De kloosterlingen, die van die schroomelijke onregtvaardigheid de slagtoffers waren, hebben dus geen' anderen toevlugt dan de openbare liefdadigheid. Het grootste gedeelte hunner verkeeren ten gevolge van dien, thans in den beklagenswaardigsten toestand. Hopen wij maar de regering zich ook weldra hun lot aantrekke, en dat zij eindelijk zooveel in haar is, eene der schreeuwendste onregtvaardigheden herstelle waarvan onze eeuw getuige is geweest.

In de hoofdstad maakt men ijverige voorbereidselen tot de ophanden zijnde verkiezingen voor de nieuwe kortes. Te Lugo, Valencia, Alikante, Karthagena, Burgos en Valladolid twijfelde men niet of de behoudende partij zou slagen in hare pogingen, om hare kandidaten de zegepraal te doen verwerven.

FRANKRIJK

— Dagelijks vertrekken rijtuigen, met goederen beladen van het paleis der Thuilerien naar Eu, naar welke residentie men gelooft dat het hof zelf zich in den loop der volgende week begeven zal, terwijl het vertrek van den koning naar Engeland op den 15 september zou vastgesteld wezen. Denkelijk zal Z. M. zich te Tréport inschepen, en naar de Engelsche kust vergezeld worden door een smaldeel onder de bevelen van den vice admiraal Dulasusse.

— Het besluit van den 17 dezer waarbij de minister van marine ad interim met het departement van oorlog belast was geworden, is den volgenden dag ingetrokken, en aan den maarschalk Soult de handteekening van dit departement wederom hergeven. Die kortstondige overdragt schijnt het gevolg te zijn geweest der noodzakelijkheid, om het bevelschrift wegens de ontbinding der polytechnische school door den minister te doen teekenen die, voor het oogenblik, de portefeuille van genoemd departement bezat, zoodat hij, na zulks gedaan te hebben, terstond weder als zoodanig kon aftreden. Zoo als men verzekert, zou de maarschalk nu echter zwarigheid maken, om zich verder met zijne portefeuille te belasten.

— Het bestuur der nu ontbondene polytechnische school dagteekent van 11 maart 1794, toen zij den naam van centrale school droeg, tot 1 september van het volgende jaar, als wanneer zij den tegenwoordigen naam verkreeg dien zij sedert onafgebroken heeft behouden. Gedurende haar vijftigjarig aanwezen heeft zij talrijke wijzigingen ondergaan, en werd den 13 april 1816, onder de zoogenaamde restauratie, even als nu, ontbonden.

— De heer Montalivet, intendant der civiele lijst, heeft aan de konsignatie-kas eene som van drie millioen franks doen aanvragen, bestemd voor de reis van Lodewijk-Filips naar Engeland.

— Het gouvernement blijft twijfel voeden omtrent de echtheid van Mehemed Ali's abdikatie. Men weet thans, uit brieven van Malta, dat, twee of drie dagen voor er kwestie was van zijne vestiging te Mekka, de onderkoning ondubbelzinnige blijken van verstandsverbijstering had gegeven. Hij had de onvoorzigheid gehad, zijn hoofd ongedekt aan de zon bloot te stellen, terwijl hij zich in het bad bevond, en aan deze omstandigheid schrijft men het gedrag toe, hetwelk hij van den 23 tot den 29 julij gehouden heeft. Het is dienvolgens waarschijnlijk, dat hij het gouvernement van Egypte zal behouden, indien het gelukt, het ongeneesbare vernietigen, hetwelk, voor het oogenblik, zijne verstandsvermogens heeft ontsteld. De Fransche regering wacht eerst nieuwe depêches af, alvorens officieel in den *Moniteur* de abdikatie van den onderkoning van Egypte publiek te maken.

— Men weet reeds stellig den inhoud van het regeringsligchaamschalks [illegible]. Al de partikuliere berigten over Toulon, komen echter daarin overeen, dat hij op vijandelijk grondgebied gerukt is, en dat er tusschen zijne troepen en de vereenigde magt der Marokkanen en der Arabieren van Abd-el-Kader eene vijandige ontmoeting heeft plaats gehad.

— De minst genomen zonderlinge houding van den Engelschen admiraal Owen, bewijst beter dan al de redeneringen der wereld, den prijs met welken de Engelschen de handelwijze van Frankrijk ten opzigte van Marokko zien. Na het bombardement van Tanger, begaven zich de bevelhebbers der vreemde eskaders die bij de operatiën der Fransche vloot tegenwoordig waren geweest, aan boord van de *Suffren*, om den prins van Joinville geluk te wenschen; de Engelsche admiraal echter in plaats van zelf te gaan, zond er zijnen onder-bevelhebber heen, doch de prins weigerde dezen te ontvangen. Indien dit berigt waar is, zou als wij zeer wel geneigd zijn te gelooven, bewijst het dat hetgeen ste toval, vijandelijkheden tusschen de Fransche en Engelsche eskaders zou kunnen doen geboren worden.

— De Spaansche bladen verzekeren dat de prins van Joinville den 8 Kadix heeft verlaten, om het bombardement der langs de Marokkaansche kust gelegene steden te vervolgen. Zijn voornemen was om zijn eskader in twee deelen te splitsen, ten einde gelijktijdig op twee punten te ageren; de steden die thans ten aanval aan de beurt lagen, zijn Larache en Mogador.

— Tanger schijnt bijna even zoo veel door den inval der Kabijlen als door het bombardement geleden te hebben. Een aantal woningen aan Europeanen toebehoorende zijn geplunderd geworden. De woning van den Portugeschen konsul is, zoo als men verzekert, geheel en al verwoest. Het geschut der Franschen heeft in de door de konsuls bewoonde wijk, geene noemenswaardige schade aangerigt, ofschoon er 9,000 bommen, kogels en kongrevische vuurpijlen in de stad geworpen zijn. Men schat het verlies der Mooren op 150 man.

— Den 21 liep te Parijs algemeen het gerucht dat Larache door de Fransche troepen bezet was.

— De ministeriele bladen ergeren zich over de verontrustende en ten deele blijkbaar valsche geruchten die door de organen der oppositie worden uitgestrooid om de gemoederen in gistingsvuur te brengen. Onder die verbreide gerachten behoort dat de graaf van Nesselrode, in naam van zijnen monarch der koningin van Engeland, achtmaalhonderdduizend man troepen zou aangeboden hebben. Na over dusdanige dwaasheden te hebben uitgeweid, geven de eerstgenoemde bladen de geruststellende verzekering, dat tot hiertoe noch buiten noch binnenlands iets is voorgevallen, hetwelk niet door de regering voorzien was. Dat er moeijelijke vraagstukken te beslissen zijn, zeggen zij, zal niemand kunnen loochenen; maar het gouvernement is vroeger in nog moeijelijker omstandigheden gebragt geweest en heeft zich altijd daaruit kunnen redden.

Zie hier de officiele opgaaf der [illegible] in staat van [illegible] onderscheidene mogendheden:

Frankrijk: 8 schepen, 1 fregat, 2 [illegible] 9 stoomboten .....

Engeland: 1 schip, 1 fregat, 1 stoomboot.

Spanje: 1 fregat, 2 [illegible] 1 goelet, 1 stoomboot .....

Denemarken: 1 stoomboot .....

Sardinie: 1 korvet .....

Zweden: 1 korvet .....

Dat de Fransche zeemagt slechts 15, en de overige mogendheden zamenlijk [illegible] bedraagt.

— Na het bombardement van Tanger komt het ons niet onbelangrijk voor, onze lezers eenigzins meer van zaken met die stad bekend te maken.

Tanger of Tansghia, in het noorden van Marokko, in het rijk van Fez, onder Chuz, in een zacht klimaat gelegen, met eene goede en groote haven, welke echter door het doen springen van het hoofd door de Engelschen, door de puin op sommige plaatsen zeer ondiep is, heeft eene bevolking van 15,000 volgens anderen slechts 9,000 zielen. De stad aan een' afhangenden heuvel gebouwd, en met verwaarloosde, doch evenwel nog stevige vestingwerken omgeven, is tot eene goede verdediging in staat. De straten en huizen zijn over het algemeen slecht en smerig, de woningen der konsuls uitgezonderd. De voor laatste aanval op Tanger heeft plaats gehad in 1790 door de Spanjaarden. De Portugezen hebben hetzelve gedurende de 18. eeuw in bezit gehad. In 1662 werd het aan Karel II van Engeland door Portugal als een huwelijksgoed gegeven, bij de echtverbindtenis van dien vorst met Katharina van Portugal. Na in 1680 een' aanval der Mooren te hebben afgeslagen, hebben de Engelschen hetzelve echter in 1684 verlaten, na de moeste en voorpaamste werken te hebben doen springen.

Mogador, of Souyrat, welke plaats misschien op dit oogenblik in het lot van Tanger deelt, werd in 1760, op de plaats, waar men onderstelt het oude Erythraea te zijn gelegen geweest, door een' Franschen ingenieur, op bevel van Mehemed-Ali gebouwd, die deze plaats tot het middenpunt van allen koophandel wilde maken. Zij is regelmatig gebouwd, en heeft regtlijnige straten; Mogador is versterkt, en met eene haven voorzien, die, even als al de havens aan deze kust, door verzandingen wordt ondiep gemaakt, het is, zegt men, de meest handeldrijvende plaats van het keizerrijk; zij onderhoudt betrekkingen niet slechts met het binnenland, maar ook met Londen, Amsterdam, Livorno, Kadix, de Kanarische eilanden, Hamburg en de Vereenigde Staten van Amerika. De bevolking dezer stad, volgens Craberg, bedraagt 16 à 17,000 inwoners.

NEDERLAND

's HERTOGENBOSCH. Als eene merkwaardige bijzonderheid, betreffende het geretrancheerd kamp, onder Vught, vernemen wij nader: dat de reden van het aan Z. M. den Koning eerbiedigst onderworpen verzoek omtrent doorbrengen door den koning aan het kamp te verbinden, hoofdzakelijk hare aanleiding heeft gevonden in de omstandigheid, dat onze geëerbiedigde koning zelf, in der tijd, eenige strategische punten voor die legerplaats heeft aangewezen, welke bij voorkeur moesten versterkt of met fortifikatiewerken omgeven worden.

De luisterrijke benaming, aan het kamp gegeven, zoo als wij in ons vorig nummer hebben vermeld, verkrijgt hierdoor eene dubbel geschiedkundige beteekenis.

— Bij koninklijk besluit van den 18 augustus 1844, no. 64, is de ontvangst der directe belastingen en akcijnsen te Rijsbergen (Noord-Braband) ingetrokken en vereenigd met die te Zundert, onder verpligting van den ontvanger aldaar, de heer W. Rutgers, om in eerstgemelde gemeente een sub-ontvangkantoor tot het werk der akcijnsen te stellen.

— Bij besluit van den 19 augustus jl. is 1844, heeft Z. M. goedgevonden

tot burgemeester der gemeente Maashees en Overloon, in plaats van wijlen H. Janssen, te benoemen A. Janssen, oefenaar, professor aldaar;

met G. van Grinsven, op het daartoe door hem gedaan verzoek, eervol ontslag te verleenen als sekretaris der gemeenten Wanroy, Haps en Oeffelt;

in dezelfde plaats te benoemen, tot sekretaris dier gemeente, J. F. van den Heuvel, burgemeester dier gemeente, en zulks ten einde die beide functien gelijktijdig te bekleeden; en tot sekretaris der gemeente Haps en Oeffelt, B. Reijnen, thans schrijver bij Notaris Rotterdam te dato 21 augustus.

— Heden avond ten zeven ure zijn HH. MM. de koning en koningin deze stad binnengereden, om zich op 's rijks werf in te scheepen, tot voortzetting van hoogstderzelver reis naar Weimar.

MENGELWERK.

Een Katholijk blad, *l'Univers* levert in een zijner nummers eenige beschouwingen over den godsdienstigen strijd, die thans de wereld beroert. Wij bevelen die aan de aandacht onzer lezers.

Het is iets eigenaardigs van godsdienstige twisten, wanneer die zich te midden van een volk openbaren, dat zij onmiddelijk alle andere geschillen beheerschen, dat zij de ondergeschikte hartstogten en belangen doen zwijgen, en dat zij zich als oppermagtige gebieders doen hooren. Er heeft alsdan in de onverschilligste gemoederen, als het ware, eene plotselijke opwekking plaats; zij die het meest in het stoffelijke leven verdiept zijn, ontwaken uit hunne verdooving, en zoo zij nog niet begrijpen wat er gaande is, staan zij echter stil, slaan hunne blikken opwaarts, en verleenen aandachtig het oor. En te midden van het zoo bewogene en woelende strijdperk der wereld, beleeft men een van die plegtige oogenblikken van stillen angst, gelijk aan de sidderende kalmte, die de natuur aangrijpt bij de nadering van het onweder. Het godsdienstige gevoel geheel ingesluimerd in eenigen schuilhoek der ziel, en geheel ter nedergedrukt onder de zedelijke bouwvallen, welke de goddeloosheid op de tijdelijke erfenissen opgehoopt, verheft zich en herneemt zijne versmade heerschappij. Het is de stem Gods, die zich doet hooren aan de vier hoeken van den gezigteinder, en, even als de oude Adam, kan de mensch haar niet ontvluchten en antwoordt al bevende:

»Hier ben ik."

Wanneer eene dezer heilzame roepstemmen der Voorzienigheid in eenig tijdperk zich doet hooren dan verkrijgt dit tijdperk, hoe gekweld, hoe ellendig het overigens ook zij, terstond een karakter van grootheid, dat het van de andere tijdperken onderscheidt, en hetzelve eenen verheven rang in de geschiedenis aanwijst. Want noodzakelijk zal hetzelve eene groote omwenteling hebben zien plaatsgrijpen, zal het eene gewigtige les voor de nakomelingschap bevatten.

Het komt ons voor dat het tijdperk, hetwelk wij beleven, tot dit punt genaderd is en dat wij uitgenoodigd zijn tot het schouwspel van gebeurtenissen, waarvan God nog het geheim bewaart, maar die bestemd zijn, om eenen vasten grondslag te leggen tot die nieuwe menschelijke maatschappij, welker leven een vraagstuk en welker toekomst eene verborgenheid is. Inderdaad, sedert bijna drie honderd jaren waren de godsdienstige vraagpunten nog zoo krachtig niet uitgedrukt.

Europa, dat berustte in den vrede van Munster, heeft, achtervolgens zien omverwerpen de vermolmde grondslagen van het stelsel van staatkundig en godsdienstig evenwigt, voortgekomen, zoowel uit de algemeene moedeloosheid, als uit de zegepraal der hervorming. Na de stuiptrekkingen der voorgaande eeuw was het kongres van Weenen slechts een stilstand tusschen de omwentelingen. Het was niet gegeven aan eenige diplomaten, rondom een tafel bijeen, om het lot der wereld te bepalen, en aan de menschheid den weg voor te schrijven, dien zij moest volgen. Vern euwingen, ingegeven door de eerzucht, door de afgunst, door de vrees en door wederzijdsch mistrouwen, konden wel tijdelijk aangenomen worden door volken, die moede waren van bloedbaden; de liefde tot den vrede, de martstogtelijke behoefte naar rust wettigden voor eenen korten tijd de tijdelijke besluiten eener vergadering van gevolmagtigden. Maar aan deze hooge kontraktanten ontbraken de geloofsbrieven, welke alleen Hij geeft, in wien de koningen afhangen. Indien het uitgeputte Europa zich wel wilde inrusten op de paden, welke de pen van Nesselrode of van Talleyrand op de kaart voorschreef, had het echter niet afgezien van het regt, om dit werk te doen herzien door het geweten der volken en door het oordeel Gods. En dit zooveel te meer, omdat God vooral de eenigste mogendheid was, die bij deze onderhandelingen geenen vertegenwoordiger had, en omdat deze mogendheid zich altijd verwonderlijk wel weet te wreken.

Men had zich veel moeite gegeven om de aanmatigingen te bevredigen en de eischen te vervullen van al de kleine en groote belangen, welken afgezanten zitting in het kongres hadden genomen. Maar men had de regten en de belangen der Kerk niet in rekening gebragt. Het scheen, alsof het Katholicismus niets meer te eischen had, en of het zeer dankbaar moest zijn, wanneer men aan hetzelve de onafhankelijkheid van den Kerkelijken Staat had toegestaan en wanneer men, zoo goed dit mogelijk ware, de Katholijke bevolkingen welken men onder hunnen scepter deed bukken, aan de goede trouw der protestantsche vorsten had toevertrouwd. Maar het godsdienstig geloof der menschen te raadplegen, om hen tot volken te vereenigen, maar waarborgen vaststellen voor de geloovigen in landen van gemengde godsdienst, maar het vrije bestaan der Kerk te verzekeren; zoowel als hare regering, haar regtsgebied, de betrekkingen tusschen het hoofd en de leden: daaraan dacht men niet genoeg. Dit was echter waarlijk een onderwerp — van ernstige overwegingen voor eene vergadering, welke de zending op zich nam, om de maatschappelijke orde op hare grondslagen te herstellen, en die niet alleen hoopte den binnenlandschen vrede te hebben bevestigd, maar de wereld in eenen nieuwen vorm te hebben gegoten, en voor altijd de rust en het geluk der nieuwe maatschappij te hebben verzekerd. Bij het heilig verbond werd God te veel vergeten.

Het is ons niet onbewust, wat er gezegd kan worden om de staatsmannen van dat tijdstip te verschoonen en het ongeluk der tijden, en de vooringenomenheden van het oogenblik, en de verkeerde rigting der staatkunde, en de behendigheid verkozen boven de goede trouw, al de overeenkomsten eindelijk van de valsche wijsbegeerte en van de ongodsdienstigheid. Maar niets kan hen regtvaardigen, van zoo weinig acht geslagen te hebben op de groote vraagstukken, die zich reeds voor hunne oogen hadden opgedaan, en waarvan zij zich niet verwaardigden, de oplossing voor te bereiden.

Om merke men slechts op: nauwelijks is hun werk voleind, of het dreigt van alle kanten in te storten. Vijftien jaren zijn nauwelijks verloopen, en reeds worstelt het onderdrukte Ierland tegen Engeland, en ontrukt hetzelve door moed en geduld deszelfs emancipatie; Griekenland wordt verlost van het hatelijk juk van het islamismus; Polen, opgewonden door de geweldenarijen van den Czaar, eischt gewapenderhand zijn geloof en zijn volksbestaan terug; België ontrekt zich aan de onderdrukking van het huis van Nassau (*); geheel Europa wordt geschokt door den waarschijnlijken val des Ottomannischen rijks, en het lerfdeel van Mahomet brengt alle westersche mogendheden in beweging. Overal is het eene zaak des geloofs, en deze omwentelingen zijn bijna alle van eenen godsdienstigen aard. Het Katholicismus maakt thans de hoofdzaak uit van de buitenlandsche staatkunde. Het is het Katholicismus, welks zaak verdedigd wordt aan de boorden van den Weichselstroom en de boorden van den Rijn, aan de oevers der Teems; het is het Katholicismus, dat in zich besluit [illegible] in het oude Oosten; het Katholicismus zal alleen het geluk en de grootheid der vorsten daarstellen, die heldhaftig en verstandig genoeg zijn, om zich aan deszelfs dienst te wijden.

In het inwendige der staten ziet men hetzelfde verschijnsel. De groote dwaling van alle wetgevers en van alle staatsmannen, makers van charters, grondwetten en wetboeken, is geweest niet te begrijpen, dat de godsdienst de eerste zaak was, waarmede men zich moest bezig houden, de eerste kracht, welke men meest inroepen en eerste maatschappelijke magt, waarvan zij de vrijheid moest vaststellen, en welker dankbaarheid men moest begroeten. Dan is het ook, dat God op eene onvergeefelijke wijze vergeten! Men heeft zich levendig bezig gehouden met de regten en belangen van Elk en van Elk hunner; men heeft gezocht naar het evenwigt der magten, naar de emancipatie der personen; men heeft zich niet verwaardigd te denken aan de belangen der Godheid en aan de regten der godsdienst; men heeft niet gedacht aan de emancipatie der

(*) *De schrijver heeft dit verkeerd gezien, het huis van Nassau maar de Nederlandsche oligarchie onderdrukte België, gelijk zij nu nog dus uitzuigt.* (Noot van de red. v. d. N.-Br.)

Kerk, en in de weegschaal der magt heeft men de onsterfelijke magt van het Katholicismus zien wankelen. De heer de Bonald heeft het gezegd, en dit woord is een blijk van profetisch genie: De omwenteling is begonnen met de verklaring van de regten van den mensch, zij zal eindigen met de verklaring van de regten van God». Inderdaad, dit regt van God is het meest door de omwenteling miskend, hetwelk zich echter aan het hoofd moest bevinden van elke maatschappelijke grondwet, die op duurzaamheid wilde rekenen.

Maar ook God wreekt zich. Goed- of kwaadschiks zal hij zijn regt doen erkennen, en in afwachting daarvan, schudt en beroert hij de volken, totdat zij zijne hand gevoelen en hem aanbidden. Het Katholicismus is als Eucelade: beproef het om hem onder het juk te brengen, bedelf hem onder de bergen; van den berg zal hij eenen vulkeen maken, en de grond zal onder zijne pogingen opspringen, totdat gij hem zijne aangeborene vrijheid terug geeft.

Zie slechts, wat er sedert eene halve eeuw gebeurd is. Welke zijn de groote gebeurtenissen geweest in onze westelijke staten? — De koning der zee, het hoogmoedige Engeland, heeft het niet voor het arme Ierland, en voor zijnen bedelaarskoning? Het gevangenzetten van eenen advokaat van Dublin veroorzaakt meerder moeite aan het kabinet van Sint James, dan de oorlog met Hindostan; en het oog houdende op de vorderingen van het Roomsch Katholijke geloof, verontrusten de denkers zich over dien godsdienstigen en staatkundigen afgod, *Church and state*, dat het *palladium* der drie koningrijken scheen te wezen.

In Rusland hebben de kracht der wapenen en de afschuwelijkheid der vervolgingen, de afzwering kunnen bewerken van eenige afvalligen en het onder het jak brengen van eene bevolking, die door den dood en door de ellende gedund was; maar het bloed der slagtoffers schreeuwt om wraak; en de overwinnaar verschrikt over zijne zegepraal, kan niet aan de toekomst denken zonder van vrees te verbleeken. — Pruissen heeft eindelijk begrepen, dat het geweld een slecht middel van bestuur is, en de doorluchtige gevangenen van Keulen en van Posen leggen tegen hetzelve, voor de vierschaar der opperste geregtigheid, de vreesselijke getuigenis der onderdrukte deugd af. — In Spanje zal de orde niet hersteld worden, dan alvorens men vrede zal gemaakt hebben met de beroofde en beleedigde kerk. — En in ons Frankrijk zal er geene rust en grootheid bestaan, alvorens de vrijheid der kerk ten volle zal erkend wezen, en alvorens het Katholicismus in ons zal terug vinden die soldaten der voorhoede, welke hetzelve altijd den weg aanwees tot den roem en de onsterfelijkheid.

Maar, hoe zal nu de beschikking zijn van dat Europa, hetwelk wij zoo geweld zien, hoe vooral aan dit laatste zijner worsteling, waarvan wij de eerste vijandelijkheden opmerken; deze worsteling tusschen de Kerk en de staten, die naauwelijks begonnen is en in lange tijd nog niet zal eindigen? Ware zij aan genaken tot deze *verklaring der regten van God*, waarvan wij zoo even spraken?

Wat den uitslag aangaat, voor ons Katholijke christenen, is die niet twijfelachtig. De Kerk zal lijden, en zal eindigen met te zegevieren. Eensdeels, omdat de Kerk onsterfelijk is, en dat zij altijd genoegzaam geweest is voor de beschaving en wedergeboorte der wereld; anderdeels, omdat zij noodzakelijk is voor het bestaan der staten, en dat de maatschappij behoefte heeft om op haar te steunen indien zij niet ten onder wil gaan.

Maar dien uitslag moet men voorbereiden. Want zoo God zelf, bij zelf gezegd heeft, *de balken der aarde onbewaar gemaakt heeft*, heeft hij echter aan menschen de duurzaamheid niet belooft, die verstand aan zijne Kerk is ten deel gevallen, en hij [illegible] boven hun hoofd laten hangen dit verschrikkelijke vonnis hetwelk men niet genoeg overweegen kan: *Auferetur candelabrum*. Ik zal mijnen luister van [illegible] nemen, en u aan de duisternis en aan den [illegible] verlaten! De Kerk, met andere woorden, [illegible] niet noodig; maar Frankrijk heeft behoefte aan de Kerk. Frankrijk moet derhalve de Kerk niet verstoten, en wij willen dat Frankrijk leve, en dat het leve bij het klare licht der onveranderlijke waarheid; wij moeten al onze pogingen aan wenden, ten heilzame werking der Kerk in onze maatschappij te bevorderen.

(*)

Advertentien.

Getrouwd:

M. D. J. VAN HEES.

MAESTRICHT, 20 *Augustus* 1844.

*** Getrouwd:

B. L. VAN EERDE.

A. C. L. VAN DER WIELEN.

Uden, den 21 *Augustus* 1844.

*** De ondergeteekenden berigten het geachte Publiek dat zij hun

Depôt van Gaslampen,

zoo eenvoudige als rijk gemonteerde van Brons, Kristal met Goud enz., hebben gevestigd bij *P. HEYMANS en Zonen*, Magazijnhouders van Meubelen, op den Hoogen Steenweg te *'s Hertogenbosch*.

Den verbruikers van de GASSTOF, wordt zulks geregeld *twee maal* in de week vrij aan huis bezorgd, en is bij den tweede ondergeteekende, tegen *contante betaling*, op het Hinthamereinde, aan huis te bestellen en te bekomen.

Dit nieuwe GASLICHT bezit de eigenschappen van niet te walmen, is geheel zonder reuk en kunnen er geene ontploffingen door ontstaan, hetzelve heeft een groot lichtend vermogen en is daarbij goed kooper dan alle andere lichtbrand.

JAN VAN OSCH.
JOS. VAN ERP.

ISAAK HARTOG,

Koopman te *Tilburg*, maakt, aan de daarbij belanghebbenden bekend, dat hij een Nieuw Fabriek heeft daargesteld van

MARBRQUIN LEDEREN,

IN ALLERLEI KLEUREN,

zoo wel voor BOEKBINDERIJEN als voor SCHOEN- en LAARZENMAKERS, bevelende hij zich in de gunst van het geeerd Publiek belovende eene prompte en civiele bediening.

AANZIENLIJKE VERKOOPING VAN VASTE GOEDEREN.

De Notaris *J. B. SCHADD*, te *Waalwijk*, zal voor zijn' Principaal, op Donderdag den 29 Augustus, 1844, ten huize van G. DE HAAN aldaar, des namiddags den 5 ure, *finaal* Verkoopen:

Gemeente Waalwijk.

1e. Koop.

a. Een HUIS, SCHUUR, ERF en TUIN, aan de zuidzijde van de Keistraat, sectie C. No. 127 en 128 groot 15 R. 21 E.

b. Het daarachter gelegen Gezeit BOUW- WEILAND en TUIN, sectie B. No. 88, 89 en 90 groot 92 R. 20 E.

2e. Koop.

1 B. 03 R. 60 E. BOUWLAND, over de 1e Zeine, sectie B. No. 209.

3e. Koop.

97 R. 70 E. BOUW- en WEILAND, aldaar, sectie B. No. 248 en 249.

4e Koop.

1 B. 06 R. 10 E. DITO, aldaar, sectie B. No. 260 en 261.

5e Koop.

1 B. 11 R. 60 E. BOUWLAND, over de 2e Zeine bij de Hoogjes, sectie B. No. 351 en 478.

6e Koop.

1 B. 88 R. 70 E. DITO, aldaar, sectie B. No. 408.

7e Koop.

48 R. 80 E. DITO, aldaar, sectie B. No. 415.

8e Koop.

1 B. 48 R. 90 E. HOOILAND, over de Hoograak sectie A. No. 217.

9e Koop.

1 B. 19 R. 40 E. DITO, aldaar, sectie A. No. 224

10e Koop.

2 B. 46 R. DITO en BOSCHJE, in de Koeweiden sectie A. No. 284 en 285.

11e Koop.

61 R. HOOILAND, aldaar, sectie A. No. 314. —

12e Koop.

3 B. 13 R. 40 E. DITO, aldaar, sectie A. No. 316.

Gemeente Besoyen.

13e Koop.

6 B. 40 R. 30 E. HOOILAND, op de Waarde, sectie B. No. 45.

14e Koop.

5 B. 93 R. DITO, aldaar, sectie B. No. 46, 47 en 48.

15e Koop.

1 B. 01 R. 50 E. HOOILAND, over de Schouwsloot, sectie B. No. 114.

16e Koop.

2 B. 07 R. 80 E. BOUW- en WEILAND, in de Heerdijkenhe Driessen, sectie B. No. 78 en 79.

Gemeente Baardwijk.

17e en laatste Koop.

1 B. 05 R. 80 E. BOUWLAND, over de 3e Zeine sectie D. No. 149.

Voorschrevene Landerijen zijn afkomstig van den Heer J. G. PESSERS, e. s.

NAAMSCHE PLAVUISEN,

te bekomen bij

TH. W. VAN PELT VERREKE

Mr. Steenhouwer, te *'s Hertogenbosch*,

Van de volgende maat en prijs te compteren:

59⁵, Ned. Duim. Vierkant, per stuk *f* 1,20.
0,56 » » » » 1,10.
0,53 » » » » 1,00.
0,50 » » » » 0,90.
0,47 » » » » 0,75.
0,44 » » » » 0,66.
0,41 » » » » 0,55.
0,38 » » » » 0,45.
0,35 » » » » 0,40.
0,32 » » » » 0,35.
0,30 » » » » 0,30.
0,28 » » » » 0,28.

Als ook allerlei *WERKEN* in MARMER, ARDUIN en BENTHEIMERSTEEN, MARMER DOOPVONTEN, MEUBEL- en ronde TAFELBLADEREN en SCHOORSTEENEN, BOUWKUNDIGE ORNAMENTEN in KUNSTSTEEN en CARRARA uwe VERSIERINGEN, DAKLEIEN, GIPS, ROMEINSCHE CEMENT enz. Tot zeer *Civiele Prijs*.

Graanmarkt van *'s Hertogenbosch*

van maandag dingsdag en woensdag den 19, 20 en 21 augustus 1844.

Nieuwe rogge, was slechts matig aangevoerd en de behoefte voor de konsumptie groot zijnde, is dezelve vooral de droge en zwaarwigtige soorten, aan 10 à 15 cents per mud hooger gekocht geworden.

Boekweit, bij een redelijken toevoer, onderging eenige verhooging van prijs gereede koopen.

Haver, weinig ter markt en slechts matige koopen, de navolgende prijzen zijn bedongen geworden per Nederlandsch mud als:

NIEUWE ROGGE . . *f* 5,00 à *f* 6,00
BOEKWEIT . . . . . 4,80 à 5,00
HAVER. . . . . 2,05 à 2,20

Presumtive waarde op maandag:

ROGGE van 71, N. P. *f* 5,50 van 73 N. P. *f* 5,75.
BOEKW. » 67, » » 4,95, » 69 » » 5,20.
HAVER » 41, » » 2,30, » 44, » » 2,55.

Jonge rogge was wel gewild en is aan *f* 5,10 à *f* 5.50 verkocht geworden.

Zijnde de middelprijs van de Rogge, waarnaar de zetting van het brood op Woensdag den 22 dezer, is geschied 5,44 cents.

De 3 Nederlandsche ponden Roggebrood 25 Cts.
Het Nederlandsch pond Boter *f* 0,56.

BEURS VAN AMSTERDAM.

Woensdag 21 augustus.

[illegible]

Gedrukt bij D. A. A. DE ROOY.